

Методологія та історіографія аграрної історії

УДК 321.01(73)(092)Голдстоун
DOI: 10.31651/2413-8142-2018-19-63-66

М. В. Глібіщук

*кандидат історичних наук, асистент кафедри історії
нового та новітнього часу Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича*

КОНЦЕПЦІЯ РЕВОЛЮЦІЙ ДЖ. ГОЛДСТОУНА

У статті проаналізовано теоретичний підхід до вивчення революцій Джека Голдстоуна. Увагу зосереджено приділено не тільки висвітленню його концепту, але й на класифікації революцій, яку запропонував американський вчений. Автор статті вказав на критичні судження щодо концепції зарубіжного науковця.

Ключові слова: революція, концепція революцій, структурні причини, причини-приводи, Дж. Голдстоун.

Постановка проблеми. Жодне історичне поняття так багато разів не змінювало свого змістового наповнення, як термін революція. У кожен історичну добу під цією дефініцією розуміли щось зовсім протилежне. У Пізньому середньовіччі таке визначення як революція почали вживати у політичному сенсі для позначення безладу та зміни влади (зокрема, в Італії, де такі події були звичним явищем у житті міст-держав). Однак на межі Середніх віків та Нового часу під цим поняттям вже починають усвідомлювати не просто зміну одного політичного режиму на інший, а фундаментальні перетворення усього ладу, починаючи від економічних структур і закінчуючи змінами у царині культури.

Після подій Великої Французької революції (1789–1799 рр.), яка стала класичною революцією для майбутніх поколінь, це слово набуло яскравого ідеологічного забарвлення та, як вдало відзначив Рейнгард Козеллек, змушувало політичних діячів, що вживали його, визначатися зі своєю партійною належністю [1, 525].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській історичній науці практично відсутні праці присвячені теоретичному концепту Дж. Голдстоуна. Публікації вітчизняних істориків, у яких все ж характеризуються погляди відомого західного дослідника, мають оглядовий характер.

У науковій розвідці автор ставить за мету проаналізувати концепцію революцій знаного зарубіжного вченого Джека Голдстоуна, який вважається одним із провідних фахівців із цієї проблематики у західній історичній науці.

Виклад основного матеріалу. Дж. Голдстоун одним із перших на межі ХХ–ХХІ ст. здійснив спробу систематизації різноманітних концептуальних підходів до вивчення вказаного вище феномену. Водночас, як вважають окремі історики його концепція, не позбавлена недоліків [2, 167–172]. Американський науковець створив власну класифікацію революцій, визначивши чотири генерації дослідників, які вивчали

це історичне явище. Перше покоління репрезентувало історичну і філософську феноменологію революцій як великих наративів, які синтезували досягнення ліберально-консервативної історіографії. Це покоління представляли Л. Едвардс, Дж. Пітті, К. Брінтон, Х. Арндт, Дж. Данн, П. Сорокін. Для них була характерна історична інтерпретація цих подій та створення природної теорії революцій. Їх пояснення цього феномену було пов'язане із соціальною психологією. У цей період актуальним був соціологічний підхід П. Сорокіна, який основною причиною революції визначав збільшення кількості пригнічених базових інстинктів більшості населення. Такий підхід американо-російського соціолога можна вважати біхевіористським, оскільки він акцентував свою увагу на причинах, що призводять до революційного відхилення у поведінці народних мас [3, 45–46].

Цією генерацією науковців розроблено модель базової інтерпретації цього феномену, виокремлено спільні риси, етапи і характеристики на основі аналізу великих революцій (англійської 1640–1660 рр., американської 1776–1783 рр., французької 1789–1799 рр. та російської 1917–1922 рр.). Їм вдалося розглянути ці процеси як переломні моменти в історії, однак, вони не змогли пояснити причини революційних вибухів та визначити умови їх успішності [4, 46–47].

Друге покоління дослідників теорії революцій представлено інноваційними теоріями 1950-х–1960-х рр. у межах біхевіоралістської моделі, структурно-функціоналістського аналізу. Дж. Дейвіс, Н. Смельзер, Ч. Джонсон, Т. Гарр репрезентували цю наукову школу, а підсумковий синтез усього модернізаційного періоду здійснено С. Хантінгтоном. Вони намагалися розробити детальні теорії про причини і час виникнення революцій, застосовуючи складніші соціальні теорії поведінки. Для них були актуальними два теоретичні напрями: теорія системного (ціннісного) консенсусу та агрегативно-психологічний підхід [5, 47].

Зазначимо, що для представників цієї генерації був притаманний акцент на політологічному підході до трактування цього явища. Ці діячі на основі теорії плуралізму та груп інтересів визначали поняття революції й стверджували, що вона відбувається тоді, коли дві або більше груп не можуть дійти згоди щодо прийняття рішення, маючи обмежену кількість ресурсів для досягнення своєї мети. Зокрема, С. Хантінгтон стверджував: «Революція – це швидка та фундаментальна внутрішня зміна, що досягається насильницьким способом, передбачаючи зміну пануючих цінностей і міфів суспільства, його політичних інститутів, соціальної структури, керівництва, а також політичної діяльності уряду» [7, 49]. На основі цього визначення він виокремив два типи революцій: західний і східний. Західні революції відбуваються внаслідок слабкості традиційних режимів і характеризуються двома фазами: правлінням

поміrkованих та приходом радикалів, які зазвичай спричиняють початок терору. Східний тип революцій відбувається внаслідок вузькості модернізаційних режимів і характеризується слабкістю поміrkованих сил [6, 270]. Також визначив дві головні передумови будь-якої революції: по-перше, нездатність політичних інститутів бути коридором виходу у політику для нових соціально-політичних сил та еліт; і, по-друге, мобілізацію відчужених від політики груп із метою участі у ній [7, 49].

Як бачимо, дослідники другого покоління, застосовуючи теорію соціальної психології та структурно-функціональний аналіз, змогли створити загальну модель революції, яка підкреслювала значення тієї чи іншої її загальної схеми. У межах теорії соціальної психології це явище розглядалося як специфічна реакція на модернізацію і пояснювалося збігом між потребами модернізованого суспільства та відсталою політичною системою [8, 49].

Третя генерація науковців у другій половині 1970-х–1980-х рр. зосередила увагу на державоцентричних моделях. Найяскравіше ці моделі знайшли реалізацію у працях Т. Скокпол. Її увагу насамперед зацентовано на аналізі соціальних та політичних революцій. Соціальні революції – це швидкі, фундаментальні трансформації суспільного стану і класових структур, які супроводжуються і частково реалізуються за допомогою повстань знизу, що базуються на класовому принципі. Вони різняться від інших конфліктів тим, що поєднують два фактори: зміну будови соціуму та політичними перетвореннями. Політичні революції, на думку Т. Скокпол, змінюють лише державні структури, тоді як соціальні залишаються сталими. Окрім цього, політичні революції не обов'язково призводять до класової боротьби. Вона пояснювала політичну революцію поєднанням сукупності конфліктів із участю держави, еліт та нижчих класів [9, 49].

Після Т. Скокпол такі вчені, як Б. Мур, Дж. Пейдж, Ш. Ейзенштадт розширили межі традиційного марксистського підходу до трактування революції, зосередивши увагу на селянських аграрнокласових конфліктах, протиріччях держави з автономними елітами і впливу міжнародної, військової, економічної конкуренції на внутрішньополітичний розвиток держави. Т. Скокпол активно критикує марксизм, стверджуючи, що, по-перше, теорія революції має акцентувати увагу на світових процесах і проблемах, не обмежуючись лише внутрішнім рівнем; по-друге, держава є нейтральною щодо класових суперечностей у суспільстві; по-третє, причиною революції є особливий тип відносин, що формується між державними структурами і різними класами соціуму [10, 50].

Як бачимо, дослідниця вважає, що розуміння причин революцій можливе з урахуванням накладання міжнародних процесів із класово-структурованими економіками і політично організованими інтересами. Таким чином, Т. Скокпол, окрім автономності держави, акцентує увагу на концепціях міжнародного і всесвітньо-історичного контекстів на фоні класових розбіжностей усередині суспільств [11, 50].

Проте, як справедливо зауважує Дж. Голдстоун, у своїй теорії Т. Скокпол ігнорує такі важливі питання, як революційна ідеологія, етнічна та релігійна основи революційної мобілізації, конфлікти всередині

правлячих еліт тощо. Тому Т. Скокпол свідомо йде на таке спрощення, адже жодний із перерахованих вище факторів не розглядався у переліку ключових аспектів революцій [12, 59].

До представників четвертого покоління дослідників Дж. Голдстоун зараховує таких вчених, як Дж. Гудвін, С. Тарроу, Д. МакАдам, Р. Лахман. Ці науковці намагалися поєднати різні підходи у вивченні такого багатогранного явища, як революція. Яскравим представником цього напрямку є і сам Дж. Голдстоун. Він запропонував власне визначення терміну революція. На його думку, це насильницьке повалення влади, що втілюється шляхом масової мобілізації (військової, цивільної тощо) заради соціальної справедливості та створення нових політичних інститутів [13, 15]. Також він визначив низку умов, які мають передувати революційним потрясінням. По-перше, це проблеми в економічній царині. Такі труднощі призводять до того, що влада суттєво підвищує податкове навантаження або збільшує зовнішній і внутрішній борг. По-друге, зростаюче відчуження та опозиційність у середині правлячої еліти. По-третє, революційна мобілізація, яка базується на зростаючому народному обуренні існуючою несправедливістю. Як слушно зауважує Дж. Голдстоун, це невдоволення не обов'язково пов'язане з бідністю та кричущою соціальною несправедливістю. Передусім, люди відчувають, що втрачають свою нішу в соціальній структурі суспільства через причини, які не потрібно вважати неминучими і в яких немає їхньої провини. По-четверте, ідеологія, що пропонує переконливий шлях спротиву та об'єднує невдоволення і вимоги населення, еліти, яка встановлює зв'язок між різними соціальними групами сприяє їх мобілізації тощо. Тим більше, що ця ідеологічна доктрина може прийняти будь-яку форму – від релігійного руху до національно-визвольної війни. По-п'яте, революції необхідна вдала міжнародна ситуація. Успіх революційної боротьби у багатьох випадках залежав від іноземної допомоги опозиційним силам у скрутний час і від відмови у допомозі правлячому режиму з боку зарубіжних партнерів. Навпаки, багато революцій зазнавали невдачі або були придушені інтервенцією, яка була здійснена для підтримки контрреволюції [14, 31–35]. Тому, коли усі ці передумови збігаються одночасно, то звичайні соціальні механізми, які відновлюють існуючий порядок в умовах кризи, припиняють функціонувати і соціум переходить у стан хиткої рівноваги. За таких обставин будь-яка несприятлива подія може викликати хвилю народних повстань і спричинити спротив еліт. Саме тоді відбувається революція [15, 35].

Однак, як справедливо зазначає західний дослідник, такий збіг усіх вказаних вище умов відбувався в історії вкрай мало. Тим більше, що розпізнати ці передумови вельми складно у період удаваної стабільності, адже держава може приховувати свої фінансові проблеми, доки несподівано не відбудеться її банкрутство. Еліти, зазвичай, не афішують свою нелояльність правлячому режиму аж до того часу, коли виникає сприятлива ситуація для опозиційного виступу. Інші верстви населення, що незадоволені існуючим станом речей в країні, приховують як далеко вони можуть піти заради реалізації своїх цілей. Ще однією особливістю революції є те, що вона відбувається несподівано для

усіх: правителів, революціонерів та іноземних держав [16, 35–36].

Дж. Голдстоун чітко розділяє причини революцій на структурні та причини-приводи. Перші – це довготривалі та широкомасштабні тенденції, що руйнують існуючі соціальні інститути та зв'язки. На думку відомого вченого, до першої групи належать демографічні зміни, що призводять до вичерпання ресурсів тощо; зрушення у системі міжнародних відносин: війни та глобальна економічна конкуренція; нерівномірність та залежність економічного розвитку; нові методи витіснення чи дискримінації окремих соціальних страт; еволюція персоналістських режимів [17, 37–40]. Другі – це випадкові та непередбачувані події чи дії індивідів і груп, які спонукають революційну опозицію до більш рішучих дій. Це може бути як стрімке зростання інфляційних процесів, поразка у військовому конфлікті, повстання та демонстрації, що кидають виклик правлячому режиму [18, 42–43]. Однак, як підкреслює Дж. Голдстоун, перераховані вище випадки стають передумовами для таких потрясінь тільки в державах із нестабільними політичними режимами, адже такі ж події відбуваються в інших країнах щорічно і не спричиняють революційних вибухів. Таким чином, саме структурні-причини потрібно вважати основним підґрунтям революцій [19, 43].

Цікавими є міркування науковця щодо лідерів революційного руху. На його думку, їх можемо умовно розподілити на дві категорії. Перша – великі мрійники, які надихають та спрямовують революційні сили у потрібному напрямі: Т. Джефферсон, М. Робесп'єр, В. Ленін, М. Цведун, Ф. Кастро та інші. Друга – великі організатори і вожді. Саме вони створюють революційну армію та бюрократію. Ці діячі знаходять спосіб реалізувати ідеї революційних лідерів першого типу, забезпечують перемогу революції над її ворогами тощо. До таких належать Дж. Вашингтон, Наполеон Бонапарт, Л. Троцький, Рауль Кастро. На думку Дж. Голдстоуна, наявність одних та інших керманів є надзвичайно важливим чинником для перемоги революційних сил [20, 55–56].

Важливе місце у теоретичному підході американського фахівця займає така проблематика, як результати революцій. Дослідник підкреслює, що інколи досить складно оцінити результати революційних процесів. Однак є деякі визнані принципи для оцінювання підсумків цих подій. Перше – це те, що наслідки не виявляються надто швидко. Після падіння старої системи влади необхідно зачекати принаймні десять-дванадцять років, щоб побачити риси нового революційного режиму.

Друге – це те, що існують різні типи революцій, які мають відмінні підсумки. Скажімо, соціальні революції передбачають перерозподіл власності в країні, а також прихід до влади суспільних груп, які раніше зазнавали утисків. Масштаб змін призводить до спроб контрреволюційного перевороту та вимагає для подальших перетворень створення сильної управлінської вертикалі. Це є причиною виникнення централізованих, авторитарних держав чи комуністичних режимів. Як правило, вони пропагують програми соціального спрямування, які мають за мету перехід на більш вищий рівень економічного розвитку, колективізацію чи масштабні перетворення в аграрній царині, реформа освіти тощо. Все це відбувається шляхом індустріалізації та економічного зростання,

який базується на жорсткому централізованому керівництві. Прикладами таких революцій є французька (1789–1799 рр.), мексиканська (1910–1917 рр.), російська (1917–1922 рр.), китайська (1911–1949 рр.) [21, 56–58].

Інший тип – це антиколоніальні революції, які передбачають повстання проти іноземних держав, що контролюють деякі території, а головне завдання – створення нової незалежної держави. Окрім того, що ці процеси приводять до появи суверенної політії, вони несуть неоднозначні наслідки в середині країни. В одних встановлюється демократична форма правління, в інших – військові диктатури чи комуністичні режими. Ці революційні події мають суттєвий вплив на систему міжнародних відносин та можуть призвести до хвилі антиімперських революцій у різних регіонах. З-поміж них є підстави виокремити американську (1776–1783 рр.), індонезійську (1945–1949 рр.) алжирську революції (1954–1962 рр.) [22, 58–59].

Учений також виокремлює так звані «демократизуючі революції», мета яких ліквідувати авторитарний режим – корумпований, неефективний, нелегітимний. Цей революційний рух не мобілізує своїх прихильників закликами до класової боротьби, але заручається підтримкою усього суспільства. «Демократизуючі революції» можуть розпочатися з виборчої кампанії чи акцій протестів проти фальсифікацій під час виборчого процесу. Їх характер ненасильницький, відсутній революційний терор тощо. Приклади таких революцій – європейські революції 1848–1849 рр., антикомуністична революція в Радянському Союзі, «кольорові революції» [23, 59].

Завершуючи аналіз концепції революцій Дж. Голдстоуна, зазначимо, що, на думку дослідника, уявити сучасну людську цивілізацію без здобутків революцій, що сталися у попередні епохи, надзвичайно складно. Без революційної боротьби не було б теперішніх демократичних та конституційних режимів, свободи та прав людини, концепції громадянства, національної держави тощо. Проте в історії революцій потрібно вивчати не тільки героїчні сторінки, але й трагічні події [24, 62–63].

Теорія Дж. Голдстоуна здобула популярність не лише на Заході, але й в Росії, де була взята на озброєння фахівцями, які спеціалізуються на дослідженні російського революційного минулого. У своїх роботах російські вчені спробували дещо розширити теоретичний підхід американського науковця і застосувати його до вивчення історичних процесів у Росії, Китаї, країнах Африки [25, 168–169].

Частина вчених висловлює критичні зауваження щодо запропонованого теоретичного підходу Дж. Голдстоуна. Скажімо, окремих дослідників, які працювали над вивченням цього феномену у 1950–1960-х рр. (Х. Арндт), західник науковець відніс до першого покоління дослідників, які здійснювали свої напрацювання у 1920-х–1930-х рр.

Ще одним недоліком є те, що класифікація, яку запропонував американський вчений, не враховує напрацювань науковців XIX ст. Такі діячі, як Т. Бейлі, Дж. Кларк, К. Маркс та інші знані теоретики, одними з перших намагалися осмислити цей історичний феномен [26, 167–169]. Також викликає критику новизна теорії, на яку вказує Дж. Голдстоун. На думку деяких істориків, американських фахівців та прихильників його підходу лише намагаються

поседнати усі наукові здобутки з вивчення революційних катаклізмів, які були здійсненні у попередній епохи, та йдуть шляхом не побудови нових концепцій, а запереченням існуючих [27, 170].

Однак, незважаючи на вказані вище недоліки, констатуємо, що концепція революцій Дж. Голдстоуна на сьогодні є однією з найкращих теоретичних спроб аналізу такого складного та багатогранного історичного явища. Хоча такий науковий концепт дослідника знайшов чимало прибічників як серед зарубіжних, так і вітчизняних науковців, на нашу думку, майбутні покоління будуть здійснювати нові зусилля щодо переосмислення ролі та місця революцій в історії людства.

Список використаної літератури та джерел:

1. Козеллек Р. Революция. Введение / Р. Козеллек // *Словарь основных исторических понятий: Избранные статьи в 2-х т. Т.1.* – М.: НЛО, 2014. – С. 525.
2. Шульц Э. Э. Теория революции: к истории изучения, систематизации и современному состоянию / Э. Э. Шульц // *Научные ведомости Белгородского национального университета. Серия: История. Политология.* – 2015. – Вып. 33. – С. 167-172.
3. Бевз Т. Феномен “революції” у дискурсах мислителів, політиків, науковців: монографія / Т. Бевз. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. – С. 45-46.
4. Бевз Т. Вказ. праця. – С. 46-47.
5. Там само. – С. 47.
6. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – С. 270.
7. Бевз Т. Вказ. праця. – С. 49.
8. Там само. – С. 49.
9. Там само. – С. 49.
10. Там само. – С. 50.
11. Там само. – С. 50.
12. Голдстоун Дж. К теории революции четвертого поколения / Дж. Голдстоун // *Логос.* – 2006. – № 5. – С. 59.
13. Голдстоун Дж. Революция. Очень краткое введение / Дж. Голдстоун. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2015. – С. 15.
14. Голдстоун Дж. Революция. – С. 31-35.
15. Там само. – С. 35.
16. Там само. – С. 35-36.
17. Там само. – С. 37-40.
18. Там само. – С. 42-43.
19. Там само. – С. 43.
20. Там само. – С. 55-56.
21. Там само. – С. 56-58.
22. Там само. – С. 58-59.
23. Там само. – С. 59.
24. Там само. – С. 62-63.
25. Нефёдов. С. А. Рецензия на книгу: Голдстоун Дж. Революции. Очень краткое введение. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2015. – 192 с. / С. А. Нефёдов // *Социс.* – 2017. – № 2. – С. 168-169.
26. Шульц Э. Э. Вказ. праця. – С. 167-169.
27. Шульц Э. Э. Вказ. праця. – С. 170.

References:

1. Kozellek R. (2014) *Revolyutsiya. Vvedeniye* [Revolution. Introduction]. *Slovar osnovnykh ystorycheskykh ponyatiy: Yzbrannyye statyi v 2-kh t. T.1.* M.: NLO, 525. [in Russian].
2. Shults E. E. (2015) *Teoriya revolyutsyy: k ystoriyy yzucheniya, systematyzatsyy u sovremennomu sostoiyaniyu* [The theory of revolution: to the history of study, systematization and the present state]. *Nauchnye vedomosti Belhorodskoho natsyonalnogo unyversyteta. Seriya: Ystoriya. Polytolohiya.* – Вып. 33, 167-172. [in Russian].
3. Bevez T. (2012) *Fenomen “revoliutsii” u dyskursakh myslyteliv, politykiv, naukovtsiv* [The phenomenon of “revolution” in the discourses of thinkers, politicians, and

scholars]. K.: IPiEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].

4. Bevez T. *Vkaz. pratsia.* – S. 46-47.
5. *Tam samo.* – S. 47.
6. *Khantynhton S. (2004) Polytycheskyi poriadok v meniaushchyykh obshchestvakh* [Political order in changing societies]. M.: Prohress-Traditsiya [in Russian].
7. Bevez T. *Vkaz. pratsia.* – S. 49.
8. *Tam samo.* – S. 49.
9. *Tam samo.* – S. 49.
10. *Tam samo.* – S. 50.
11. *Tam samo.* – S. 50.
12. *Holdstoun Dzh (2006) K teoryy revolyutsyy chetvertogo pokoleniya* [The theory of the fourth generation of the revolution]. *Lohos. № 5, 59* [in Russian].
13. *Holdstoun Dzh (2015) Revolyutsiya. Ochen kratkoe vvedeniye* [Revolution. A very short introduction] M.: Yzd-vo Ynstytuta Haidara [in Russian].
14. *Hodstoun Dzh. Revolyutsiya.* – S. 31-35.
15. *Tam samo.* – S. 35.
16. *Tam samo.* – S. 35-36.
17. *Tam samo.* – S. 37-40.
18. *Tam samo.* – S. 42-43.
19. *Tam samo.* – S. 43.
20. *Tam samo.* – S. 55-56.
21. *Tam samo.* – S. 56-58.
22. *Tam samo.* – S. 58-59.
23. *Tam samo.* – S. 59.
24. *Tam samo.* – S. 62-63.
25. *Nefedov. S. A (2017) Retsezyia na knyhu: Holdstoun Dzh. Revolyutsyy. Ochen kratkoe vvedeniye* [Review of book]. *Sotsys. № 2, 168-169* [in Russian].
26. *Shults E. E. Vkaz. pratsia.* – S. 167-169.
27. *Shults E. E. Vkaz. pratsia.* – S. 170.

M. Hlibischuk

THE CONCEPT OF REVOLUTIONS OF JACK GOLDSTONE

In the article the author has briefly analyzed the theoretical approach to the study of the revolutions of the famous western explorer Jack Goldstone. Much attention is paid to the clarification of his concept, as well as to the classification of revolutions proposed by an American scientist. The author describes four generations of scholars who were studying this historical phenomenon. The first generation was in the 20's-50's of the 20th century (Kh. Arendt, P. Sorokin, K. Brinton). The second one was in the 50's-60's of the 20th century (T. Harr, S. Huntington). The third generation was in the 70's-80's of the 20th century (B. Moore, S. Eisenstadt, T. Skokpol). The fourth one has been from the 90's of the 20th century till present (R. Lachman, J. Goldstone). The causes of revolutions have been analyzed as well which, according to an American researcher, lead to an inevitable revolutionary outbreak in different countries. These are significant demographic changes, radical changes in the system of international relations, new methods of displacement or discrimination of individual social groups, the evolution of personalist regimes. The typology of revolutions developed by Jack Goldstone has been considered. In particular, these are social revolutions (French 1789-1799, Russian 1917-1922, Chinese 1911-1949), anti-colonial revolutions (American 1776-1783, Indonesian 1945-1949, Algerian 1954-1962), “democratizing revolutions” (European revolutions 1848-1849, “color revolutions”). J. Goldstone divides revolutionary leaders into two categories. The first category includes great dreamers (M. Robespierre, V. Lenin, Mao Zedong). The second one includes great organizers and leaders (J. Washington, Napoleon Bonaparte, L. Trotsky). The author has also pointed out critical judgments about the theoretical concept of a foreign scientist.

Key words: Revolution, the concept of revolutions, structural causes, reasons-causes, J. Goldstone.